

Múlt és jelen a regáti magyarság kérdésében

Nagy Sándor közel háromnegyed század után most megjelenő munkája a maga teljességében és összetettségében tárja eléink a Kárpátokon kívüli magyarság ma is időszerű kérdését. A felesleges magyarázkodások elkerülése végett tudatosan használtam a „Kárpátokon kívüli” kifejezést, mert a néhai bukaresti református lelkipásztor könyvében gyakran előforduló „Kárpátokon túli” és „innen” szóösszetétel a mai magyar olvasó számára zavart kelthet. Nagy Sándor, aki 1922-től 1941 februárjáig volt bukaresti lelkész, a „Kárpátokon túli” kifejezés alatt Erdélyt és néha Magyarországot értette, „regáti magyarság”-on pedig mindazokat, akik kívül éltek a Kárpátok koszorúján, keletre és délre, a történelmi Moldva, illetve Havaselve területén, tehát nem csupán a Havasalföldre kivándorolt magyarokat és székelyeket, hanem az általa őslakónak tartott moldvai csángókat és a bukovinai székelyeket is. Ebben a mindent átfogó értelemben próbálta megragadni „a regáti szórványmagyarság” sokrétű és igen összetett sorskérdéseit, kezdve az eredetektől, a különböző időktől a Kárpátokon kívül ragadt vagy oda kivándorolt magyarok más és más csoportjaitól, sorsuk történelmi alakulásán át egészen az óhajtott rendezés felvázolásáig.

Írásunk első mondatában már utaltunk rá, hogy Nagy Sándor a maga teljességében és összetettségében próbálta megragadni a regáti szórványmagyarság lehetőleg mindent átfogó sorskérdéseit. A megfelelő stratégia kidolgozásának érdekében szükségesnek tartotta a csoportokba való tagolást, noha világosan látta, hogy „nem skatulyázható az emberi lélek”.

Ambiciózus a törekvése, hogy megragadja a regáti

magyarság lehető legátfogóbb, de egyben minél árnyaltabb lelki arculatát.

Vita tárgyát képezhetné az általa rajzolt kép még talán a részleteken túl is. Ő a húszas-harmincas években még a következő csoportokkal számolt: moldvai csángómagyar őslakosság, bukovinai és besszarábiai székelység, az olténiai és munténiai bojárirtokokon és falvakban szétszórta élő, viszonylag új keletű magyar bevándorlók, a regáti városokban, ipari és kereskedelmi gócpontokban, a gyárakban, bányákban dolgozó magyarok, a dunai és tengeri kikötőkben élők és végül a regát nyolc-tíz városában élő városi magyarság, melynek kétharmada akkoriban Bukarestben lakott. Ma a helyzet egészen más. Ami azonban nem vitatható el Nagy Sándortól, az az, hogy ő volt az első, aki ennyire széles összefüggéseiben tárta fel a máig is aggasztó képet. Vajon akadna valaki, aki tagadná, hogy a regáti magyarság „származása, foglalkozása, bevándorlási időszaka és települési helye szerint” sajátosan tagolódott „bizonyos kategóriákra, illetve csoportokra”?

Külön figyelmet szentelt Nagy Sándor annak, hogy miként viszonyultak és viszonyulnak a regáti magyarság különböző rétegei nemzeti önazonosságukhoz és vallásukhoz, milyen szerepet töltöttek be a különböző egyházfelekezetek társadalmi és művelődési életükben, lelki világukban. Szemlélete nem elfogulatlan. Talán túlzottan megnyomja a tollat, amikor a római katolikus egyházzól van szó. Igaz, nem tagadható, hogy a XVII. századtól kezdődően a pápaság által Moldvába küldött bosnyák, olasz és lengyel misszionáriusok — tisztelet a kevés kivételnek — ellenszenvvel viseltettek a csángó templomokban hirdetendő magyar anyanyelvű istentisztelettel szemben, a későbbiek folyamán pedig a román nemzetállami eszme érdek- és bűvkörében mind a Szent Szék, mind a regáti katolikus papság és hierarchiája nemcsak hogy mellőzte a magyar anyanyelvű lelki gondozást, de a legádázabb üldözője lett

annak. Az előbb Jászvásárban felállított katolikus román püspökség, majd a bukaresti katolikus érsekség éppen a csángó származású ifjak sorából valóságos jancsár papok képzését kezdte és végezte/végzi, s ezek az elrománosítás leghatékonyabb eszközei lettek. Iskolapéldaként említi Nagy Sándor is a Hălăucești-ben felállított kántoriskolát és papneveldét. Ebben a moldvai, Roman megyei csángó nagyközségben (ahol 1924-ben 2389 lélek élt 629 családban) katolikus papnevelő szemináriumot és mellette kántorképzőt állítottak fel. Az akkori tanfelügyelő, I. N. Ciocan beszámolója szerint ebben két községi pap: az olasz származású Iosif Maria Coradini és Alderic Cipaloni (az utóbbi a papnövelde rektora) s mellettük a német Alfons Weber, a kántorképző igazgatója tevékenykedett. A község két kántora a csángó származású Ianus Robu és Petru Neculăuş volt. Ciocan tanfelügyelő 1924-ben kiadott beszámolójából azt is megtudjuk, hogy miként választották ki a tanulókat és milyen szellemben folyt a nevelésük. Eszerint a csángó falvakból a tehetséges gyerekeket egészen fiatalon, 6 éves korukban bevitték a papnövelde és kántorképző internátusába. „Az egyszer ide elhelyezett gyerekek — írja Ciocan — többé haza nem térnek, még a vakációkban sem. A szülők nem érintkezhetnek gyerekeikkel, s ha látogatásukra megjelennek, csak a papok jelenlétében beszélhetnek velük.” A beszélgetés nyelve, akárcsak egész oktatásuk, kizárólagosan román lehetett és volt. A nevelés szellemét az elrománosítás céljának rendelték alá. A felserdülő fiatalokkal elfeledtetik anyanyelvünket, ha abból hatéves korukig valamit egyáltalán megtanultak. Arra nevelik őket, hogy lenézzék, az ördög nyelvének tekintsék a csángó-magyar nyelvet. A tehetségesebb seminaristákat aztán a jászvásári római katolikus teológiára küldik, ahol az oktatás nyelve megint csak kizárólagosan a román. Végül a legkiválóbbak Rómában folytathatják tanulmányaikat. Mindezt egyébként az említett tanfel-

ügyelő példaként ajánlja a moldvai csángó-magyar falvakba küldendő a papok képzését szervező és végző intézmények figyelmébe (I. N. Ciocan: *Monografia creștinilor catolici din județul Roman*. Roman, 1924. 59–62. old.).

Ehhez a témához kívánkozik különben egyik szomorú emlékem arról, hogy miként irtották a csángó származású janicsár papok a magyar nyelvet. A Magyar Népi Szövetség egyik vezető embere, a magyar nyelvű csángó iskolák felállítása körül is szorgoskodó s a politikai pályáról leszorulva is Bukarestben maradt Czíkó Lőrinc halálakor a család tagjai megkértek, hogy sírjánál búcsúztató gyászbeszédet mondjak. Megbeszéltük, hogy magyarul fogom búcsúztatni. A bukaresti katolikus kápolnában a csángó származású plébános végezte a szertartást, természetesen románul. Utána kísértük el a halottat a családi kriptához. Itt akartam megtartani magyarul a búcsúbeszédet. Az első mondat elhangzása után azonban a plébános minősíthetetlen kirohanást rendezett. Csak a gyászoló közönség higgadsága s a Csíkből is idesereglett rokonok ragaszkodása mentett meg attól, hogy a temetési szertartás botrányba ne fulladjon. Határozott, de mégis alázatos kérésükre mondhattam el végül is a búcsúztatót, de még ennél is biztatóbb volt, hogy utána szépen távozásra bírták a szolgalelkű plébánost és közülük többen mondtak gyászbeszédet magyarul. Mindez, emlékezetem szerint, a hetvenes évek végén történt, abban a Bukarestben, ahol a csíki származású székely-magyar katolikusság ezrei éltek, de ahol magyarul istentiszteletet már évek óta templomukban nem hallgathattak.

Mindaz tehát, amit Nagy Sándor feltár a római katolikus egyház Kárpátokon kívüli szerepéről, a két világháború közötti évek keserű tapasztalatából, valóban tagadhatatlan tényeken alapszik. Sőt azt mondhatjuk, hogy a helyzet a második világháború alatt és után s főleg a nemzeti kommunizmus korában még ennél is

rosszabbra fordult. Csak az 1989. évi fordulat után engedték meg, hogy a Bărăția katolikus templomban hetenként egyszer, vasárnap 9 és 10 óra között magyar istentiszteletet tartsanak, azaz visszaállt az 1930-as évek gyakorlata.

Mindennek ismeretében is túlzottnak érzem Nagy Sándornak azt a véleményét, mely szerint a katolikus egyház és Róma a magyarság ezeréves európai történetében kimondottan csak negatív szerepet játszott volna. Mint ahogy azzal az elképzelésével, hogy a magyarság szempontjából üdvösebb lehetett volna a keleti kereszténységhez, az ortodoxiához való csatlakozás, ingoványos talajra siklik, bármennyire is kecsesítő a „mi lett volna, ha...” kérdésére keresett válasz.

De nem is ez a fontos Nagy Sándor könyvében, nem ez adja meg szerintem igazi értékét és égető időszerűségét.

A szerző kitekintése — mint említettem már — átfogó. Nem korlátozódik a regáti magyarság sajátosságai-ból fakadó belső adottságok árnyalt és alapos elemzésére, hanem éppoly alapossággal vizsgálja a román politikai, társadalmi, szellemi és egyházi élet környezet-meghatározó szerepét. Nem a jelen rövid utószó feladata ezt vázolni. Csak azt jegyezzük meg, hogy megállapításai ma is megszívlelendők. Kevés hozzá mérhető összefoglaló van a magyar szakirodalomban az egész román élet sajátosságairól, meghatározó jellemvonásairól.

Fontos — és a késő nemzedékek hézagos ismereteit pótló — részei a könyvnek azok is, amelyekben számba vette a regáti magyarság történeti örökségét, egyházfelekezeti, társadalmi, művelődési és oktatási intézményeit, az elidegenedés, asszimilálódás és erőszakos beolvasztás jelenségeit, ennek okait, tényezőit és megnyilvánulási formáit.

A mai olvasóban természetesen megfogalmazódó kérdésre, hogy Nagy Sándor munkájának megjelenése,

az 1930-as évek után miként alakult a Kárpátokon kívüli magyarság sorsa, nehéz az elő- és résztanulmányok hiányában kielégítő választ adni. A folyamatban voltak biztató jelek, különösen a háború utáni első évtizedben, de már a negyvenes évek második felében észlelhetők azok a mozzanatok, amelyek döntő módon befolyásolták a rosszra fordulást. Az elsők között említendő a bukaresti magyar tannyelvű középiskola létrehozása és Moldvában mintegy száz magyar anyanyelvű elemi iskola, Bákóban pedig magyar tanítóképző felállítás, egyszóval a magyar anyanyelvű oktatás hálózának a kibontakozása a csángó-magyar településeken. Ez azonban tiszavirág életű volt. Alig telt el pár év, s a csángó falukba küldött magyar tanítókat elűzték, az iskolákat felszámolták, s ebben a moldvai katolikus egyháznak és papoknak felette nagy szerepük volt. 1957-ben már csak egy-két moldvai csángó faluban volt magyar iskola, nemsokára azokat is bezárták. Azóta a csángó-magyarok között még csak mint tantárgyat sem taníthatják a magyar nyelvet. A helyzet nem változott 1989 után sem, sőt a csendőrségtől és rendőrségtől, a katolikus plébánosoktól el egészen a tanügyminisztériumig egyértelmű, heves elutasítással fogadnak minden kezdeményezést, amely céljául tűzné ki akár csak a magyar nyelv és irodalom mint tantárgy tanítását, nem is beszélve az anyanyelvű oktatásról. Különösen teljes az összefogás és egyetértés abban, hogy minden eszközzel megakadályozzák a magyar anyanyelvű oktatás bármilyen formáját a moldvai csángó-magyar falvakban. Még szomorúbb az, hogy a hivatalos román állami közigazgatásnak és a katolikus papoknak sikerült megosztaniuk magukat a csángó-magyarokat is, soraikból tömegeket állítottak sorompóba a magyar anyanyelvű oktatás ellen.

A Nagy Sándor által leírtak óta Bukarestet kivéve a Kárpátokon kívüli Romániában eltűnt minden nyoma a magyar nyelvű oktatásnak. De a fővárosban is soka-

sodtak a gondok. Az egész romániai magyar anyanyelvű oktatás elsorvasztására irányuló román nemzeti kommunista politika itt is érvényesült. Csak a 33. számú, majd az Ady Endre nevét viselő Líceum tanszemélyzete és az ott tanuló diákok szülei tudják, hány-szor kellett a szüntelen ostromokkal szemben felvenni a harcot. A szülők és a tanszemélyzet konok küzdelme, a politikai funkciókat a diktatúra idején betöltő egyes személyiségek (Fazekas János, Lőrincz László és mások) kiállása mentette meg a felszámolástól több mint másfél évtizeden át a bukaresti magyar iskolát. Így történhetett meg, hogy a hetvenes évek második felében és egészen 1985-ig ez volt az egész országban az egyetlen önálló magyar tannyelvű középiskola, ahol párhuzamos román osztályok nem voltak. 1985-ben viszont ide is román osztályokat hoztak, kicserélték a tanszemélyzet jelentős részét, olyannyira, hogy 1989 őszén, a tanév kezdetén az itt tanuló 700 diákból alig 200 tanult a magyar tagozaton, és ott is egyre csökkenő óraszámban, ugyanis sorra számolták fel a különböző tantárgyak magyar anyanyelvű oktatását. Nem fér hozzá kétség, hogy fél évtized elteltével a bukaresti magyar középiskola is megszűnt volna.

A bukaresti magyar iskolát az utolsó pillanatban mentette meg az 1989. évi fordulat. Annak az elszánt küzdelemnek, amelyet a bukaresti magyarság megvívott 1990-ben azért, hogy az önálló középiskolát vissza tudja állítani, s a román osztályokat más iskolába helyezték el, már ország-világ a szemtanúja volt. A magyar iskola elleni harcban minden eszközt bedobtak, a fenyegetésektől a fizikai megtorlásokig, a diákok bánatalmazásáig és az iskolai berendezés ismételt szétzúzásáig. Amikor úgy látszott, hogy közeledünk a révhez, a szomszéd román középiskola egyik napról a másikra megtagadta a magyar óvoda, napközi és iskola növendékei számára az étkezés kiszolgáltatását, noha az állami költségvetésből a megfelelő összeget erre megkapta és

az étkeztetésre szerződés kötelezte. Csak a szülői bizottság leleményessége, a Magyarországról kapott segély és a bukaresti Petőfi Művelődési Társaság mentette meg az iskolát. A szülők és a tanszemélyzet állították fel az önálló konyhát, rendezték be az étkezdét, hozták rendbe a laboratóriumokat, javították ki a bútorzatot, végezték nyáron a karbantartási munkálatokat, pénzt szerezve hozzá a román tanügyminisztériumtól, magyarországi segélyekből és külföldi adományokból.

Nem csoda, hogy közben a sok nehézség, az állandó küzdelem és a bizonytalanság a szülők jelentős részét elriasztotta attól, hogy gyerekeiket a különben is nagy távolságra lévő magyar iskolába küldjék és ott anyanyelvükön taníttassák. Ilyenformán — a tanulólétszám hiánya révén — a létért való küzdelemmel továbbra is szembe kell néznie az egész Kárpátokon kívüli román országrész egyetlen magyar tannyelvű iskolájának.

És itt elérkeztünk a Kárpátokon kívüli szórványmagyarság sorsának egy másik életbevágó kérdéséhez: a helyben maradáshoz és az önazonosság megőrzéséhez. Csak egészen nagy vonalaiban érinthetjük közösségünk e roppant fontos vetületét.

A második világháború kezdetén, pontosabban a második Bécsi Döntés után a Kárpátoktól délre fekvő országrész városaiból a magát veszélyeztetve érző és a viszonylag nem régen ide vándorolt magyarság tömegesen települt vissza Észak-Erdélybe vagy Magyarországra. Csak Bukarestből több mint 30 ezer magyar távozott el. A háború alatt ment végbe a bukovinai székelyek csaknem teljes áttelepítése. (Ennek előzményei a múlt század nyolcvanas éveire nyúlnak vissza, amikor Déva környékére, majd később a Bánságba bukovinai székelyeket telepítettek.) Ekkor, a második világháború alatt tömeges és szervezett áttelepítést bonyolítottak le: a bukovinai székely falvakból csaknem 15 ezer személyt költöztettek a Bácskába. Tudjuk, hogy 1944

őszén, alig pár évi otlétük után újra vándorbotot kellett kezükbe venniük, míg végül a Dunántúlon leltek új otthonra. Helyben tehát 1940 ősze után csak az őstermelő moldvai csángók maradtak és azok a bevándorlók, akik a Kárpátok karéján kívüli román telepeken gyökeret vertek vagy már beolvadtak a románságba.

Az újabb tömeges magyar bevándorlás a negyvenes évek második felében kezdődött és tartott a hatvanas évek végéig. A frissen bevándoroltak száma már-már kezdte megközelíteni a háború előtti arányokat. Jöttek munkát és megélhetést keresni, főleg székelyek, a Brassó mellőli Hétfalu csángó-magyar lakói és persze mindazok az értelmiségiek, akiket munkájuk ide irányított és kötött (üzemekben dolgozó mérnökök, szerkesztők, újságírók, rádió- és később tévé munkatársak, tudományos kutatók, oktatók, minisztériumok és állami hivatalok tisztviselői stb.). A hatvanas évek derekától-végétől azonban ez az áramlás is megcsappant éppen úgy, mint ahogy a Székelyföld iparosításának megkezdésével lezárult a székely munkaerő-felesleg bevándorlása is. Ezután már csak az építkezésben dolgozó szakmunkások (ácsok, kőművesek, asztalosok, kőfaragók stb.) érkeztek a Kárpátoktól délre fekvő városokba. Ám ezek a szezonmunkát vállalók, valamint azok, akiket a nyolcvanas években mozgósítottak a bukaresti nagy építkezésekhez, csak egészen kivételes esetekben költöztek ide családotól. 1989 után azonban a román fővárosban is leállott az építkezési lendület, többé nem volt szükség az ideiglenes szezonmunkásokra, sem a mozgósított munkaerőre. Visszatértek Erdélybe a Kárpátok karéján kívül fekvő tanintézetekbe kihelyezett magyar tanárok, sokan a mérnökök, orvosok és más szakemberek közül. Igyekezett — egyszóval — minden magyar, aki csak tehetett, visszaköltözni az óhazába. Maradtak az öregek és — csak részben — azok, akiket munkahelyük még mindig ide köt.

Az általános helyzet a bukaresti magyarság eseté-

ben ragadható meg, s ennek fő jellemzője az elöregedés. Végtelenül megcsappant az újszülöttek száma, amit mindennél világosabban tükröznek a két bukaresti református egyházközösségben a keresztelési anyakönyvek adatai. A magyar iskolában a minimális osztálylétszámot a kilencvenes évek derekától a szülők és a tanszemélyzet által összegyűjtött adományokból létrehozott internátusba hozott csángó gyerekek egészítik ki. Az ott működő óvodában és napköziben már évek óta a román gyerekek vannak túlsúlyban. Változás majd csak akkor állhat és áll be, amikor a mélypontról kimozdul Románia gazdasági élete, amikor a magyar érdekeltségű cégek és intézmények szükségesnek érzik, hogy a román fővárosban is jelen legyenek.

A Kárpátokon kívüli magyarság önazonosságának megőrzését az utóbbi több mint fél évszázadban az egyházfelekezetekkel szembeni állampolitika is sújtotta. Ez főleg a protestáns felekezetekre nehezedett, hiszen az itteni római katolikus egyház semminemű magyar anyanyelvű társadalmi, oktatási, művelődési és vallási intézménynek helyet nem biztosított, sőt inkább elfojtott minden ilyen irányú törekvést.

A Kárpátokon kívül élő reformátusoknak a háború után már csak két templomuk maradt meg, a román fővárosban; a többi városokban lévő egyházközségek megszűntek, javaik állami kézbe kerültek. Aztán 1959-ben a központi református templom lett áldozatává a Palota téri építkezéseknek. Egyébként a bukaresti két református egyházközségnek azt is megtiltották, hogy a lelki-egyházi tevékenységen kívüli bármilyen közösségi munkát végezzen. Márpedig tudott dolog, hogy a kisebbségi élet két döntő fenntartója a templom és az iskola volt és maradt. A két bukaresti református egyházközség az anyagi háttér hiányában szűk területen mozoghat még akkor is, ha intézményteremtő és fenntartó jogát 1989 után visszanyerte. Templom és egyházfelekezet nélkül maradtak az unitáriusok, ők a re-

formátus egyházközösséghez csatlakozva őrzik vallási mivoltukat. A viszonylag jelentős létszámú magyar evangélikus egyházközösség, melynek tagsága kiváltképpen a Brassó melletti evangélikus magyar és csángó falvak elszármazottaiból verbuválódott, sok önfeláldozás és küzdelem közepette vergődte végig az utolsó hatvan esztendő.

Annak, aki a Kárpátokon kívüli magyarság utolsó fél évszázadának történetét majd megírja, külön kell szólnia a Magyar Népi Szövetség 1946–1951 közötti tevékenységéről, a református egyház helyzetéről, sőt új, működőképes egyházközösségek kiépítéséről a kommunista diktatúra évtizedeiben, a bukaresti Petőfi Sándor művelődési házról és végül, 1989 után a bukaresti magyar értelmiségiek Koós Ferenc Köréről és az újjáalakult Bukaresti Petőfi Művelődési Társaságról. Szolgáljon mentségünkre, amiért csak futólag említjük őket, ugyanis az elsővel kapcsolatban még alapos előtanulmányokra van szükség, a második még ma is a jogaiba való visszakerüléséért küzd, a harmadik pedig az eddig kiadott két Értesítőjében igyekezett magát bemutatni.

Kedvezőtlenül alakultak a Kárpátokon kívüli szóránymagyarság és a többségi román társadalmi közeg viszonyának körülményei is. A hivatalosan is táplált magyarellenesség — melynek feloldásán Nagy Sándor is annyit fáradozott s ezen fáradozásaira kívánta építeni az itteni magyarság önazonosságát megőrző stratégiáját — sajnálatosan felerősödött, mind a román közéletben, mind pedig a köztudatban. Akárcsak Nagy Sándor idejében, ma is sikerrel lehet meglovagolni a magyarellenességet, és mindig akadnak erők, amelyek gátlástalanul építenek rá. A román nemzetállami politika ma is szűkmarkú és gyanakvó bármiféle kisebbségi jogokkal szemben: szívesebben látná a magyarok beolvadását, esetleg még végleges eltávozásukat is. Ezen a téren az utolsó száz-százötven esztendő folyamán a román nemzetállami politika tagadhatatlanul sikeres

volt. Csak az utolsó 60 évben lényegében fölszámolta a valamikor több mint háromnegyed milliónyi lélekszámú zsidóságot, a nyolcszázézes romániai német kisebbségből pedig ma alig él az országban a valamikori lélekszám 10–12 százaléka. Többnyire lakosságcserevel eltűnt a dobrudzsai bolgárok és török-tatárok többé-kevésbé egy tömbben élő közössége, miután már több mint 40 éve megszűnt mind a bolgárok, mind pedig a törökök és tatárok anyanyelvű oktatása. A valamikor erős örmény és görög kolóniák pedig, híres iskolákkal, kulturális, társadalmi és gazdasági intézményeikkel végképp a régmúlthoz tartoznak; az említett kisebbségek egyik vagy másik személyiségét ma nemegyszer lehet sorompóba állítani a magyarok ellen.

Aggasztó tehát, szinte kilátástalan a Kárpátokon kívüli Romániában élő szórványmagyarság sorsának helyzete.

Nagy Sándor könyve azonban mégis arra figyelmeztet bennünket, hogy szembe kell nézni ezzel a fogas kérdéssel, a nemzeti és hitbeli önpusztulás és önpusztítás emésztő állapotával. Serkenthet arra, hogy legalább egy számbavétel elkészüljön, hogy az asztalra kerüljenek a kiútkereső elgondolások. Nem tagadhatjuk: az ő egyes elképzeléseit maga alá temette az idő, de még több akad közöttük olyan, ami ma sem veszítette el időszerűségét.

Addig is, amíg mindez cselekvéssé válik a mai nemzedékekben, éljen bennünk a remény, hogy csaknem hetven év múltával a bukaresti Egyházi Újságban megjelent cikkekből összeállított könyv kiadása visszahozza a magyar köztudatba a „regáti kérdést” a maga valóságában, ahogyan azt Nagy Sándor megpróbálta átgondolni.

Bukarest, 2000. február közepén

Demény Lajos